Journal of Economics of Knowledge_based Development
فصلنامه اقتصاد توسعه دانش بنیان
جلد:۱ شماره:۳ سال ۱۴۰۳ فصل: پاییز صفحه: ۳۳-۱

تحلیل رابطه بین شایستگی‌های پژوهشگران و اثربخشی پژوهش‌ها؛ مطالعه موردی اعضای هیأت علمی مؤسسات مأموریت محور آموزش عالی

(علمی- پژوهشی)

مقصود فراستخواه
استاد برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی
m _farasatkhah@irphe.ir

چکیده

مطالعات آموزش عالی نتوانسته‌اند نظام سیاستگذاری و اوضاع آن را به سامان کنند. برای فهمی از ابعاد و ریشه‌های مسأله، با روش نظریهٔ برپایه (برخاسته از شواهد و داده‌های موقعیتی«GT») به تجربهٔ زیسته شده ۳۲ تن عضو هیأت علمی با تنوعات جنسی، مرتبه، تخصص، وضعیت استخدامی، علایق، حوزه‌های مختلف فعالیت و سبک کار علمی در مؤسسات مأموریت محور معطوف به سیاستگذاری نظام علمی و دانشگاهی و آموزش عالی رجوع شد. کاربرد تکنیک «تحلیل مداوم هم‌سنجانهٔ داده‌ها وشواهد» به الگووارهای از درونِ زندگی تجربه شدهٔ تحقیقاتی این محققان در مؤسسات هدف انجامید. محققان در وضعیت مرزی دوگانه‌ای میان واقعیت‌های بیرونی و قابلیت‌های درونی دست به تاکتیک‌های رفتاری می‌زنند و راهبردهایی در حیات پژوهشی خود در پیش می‌گیرند. متغیرهایی در طی این فرایند مداخله می‌کنند که مهمترینش، قابلیت‌های اکتسابی محققان است و در پنج شایستگی اصلی بازنمایی شد. هرکدام خصیصه‌های ریزتری دارند که به تفصیل بیان شد. با تحلیل نسبت‌های میان قابلیت و اثر بخشی، چهار حالت به دست آمد که در نقطه بهینه‌اش شایستگی‌های محققان به ثمر بخشی اجتماعی کافی می‌انجامد. هرچند این رابطه خطی و ساده نیست چرا که متغیرهای دیگری در آن مداخله می کنند؛ به نحوی که چه بسا حتی تحقیقات محققان با شایستگی‌های بالا نیز به علل ساختاری و زمینه‌ای و نهادی و موقعیتی نمی تواند تأثیرات در حد انتظار برای تحقیقات در پی داشته باشد. برای حدود ۶۰ نوع راهبردی که محققان در پیش می‌گیرند یک میانگین ارزش کمّی تقریبی وتخمینی (در مقیاس صد) از حیث احتمال اثربخشی اجتماعی برآورد شد که بیشترین مقدارش ۱۰۰ و کمترینش ۴ است. با توجه به تنوع ذی نفعان (حدود ۴۰ نوع در ۱۰ خوشه) راه‌های نرفته‌ای همچنان پیش پای محققان این حوزه وجود دارد.

واژگان کلیدی: سیاست پژوهی، آموزش عالی، محققان، راهبردها، اثر بخشی، ذی نفعان.

"روش ارجاع به مقاله"

فراستخواه، مقصود (۱۴۰۳). تحلیل رابطه بین شایستگی‌های پژوهشگران و اثربخشی پژوهش‌ها؛ مطالعه موردی اعضای هیأت علمی مؤسسات مأموریت محور آموزش عالی. فصلنامه اقتصاد توسعه دانش بنیان، دوره ۱، شماره ۳، ص ۳۳-۱.

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

۱- مقدمه

به رغم این همه رشد کمّی که در علوم انسانی و از جمله تحقیقات علوم انسانی در ایران طی دو سه دهه اخیر شاهد بودیم (علوم انسانی تقریبا نصف آموزش عالی کشور را در برمی گیرد) و حاصلش جمعیت کثیری از دانش آموختگان دوره‌های دکتری در این علوم و متعاقب آن رشد تعداد اعضای هیأت علمی در این رشته هاست، پرسش این است که چرا حاصل دانش و تخصص و تحقیقات و مشاوره‌ها و مکالمات آنها نتوانسته است در بهبود اوضاع کشور و توسعه پایدار؛ اثر مورد انتظار بنهد. بخشی از این‌ها طی این مدت به صورت عضو هیأت علمی در انواع دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی جذب و مشغول به کار شده‌اند.

در این میان به طور اخص مؤسسات تحقیقاتی علوم انسانی مأموریت محور را ملاحظه کنیم که در این چند دهه باز نه در بخش غیر دولتی؛ بلکه تحت تابعهٔ انواع دستگاه‌های حکومتی سیاستگذار فعالیت می‌کردند و اعضای هیأت علمی در گروه‌های مختلف پژوهشی سال به سال انواع طرح‌های تحقیقاتی را به اجرا می‌رسانیدند و گزارش‌های آن به صورت‌های مختلف در اختیار سیاستگذار و حکمران قرار می‌گرفت ودر انواع جلسات‌شان ارائه و رد و بدل می‌شد.

اگر بخواهیم فقط به نمونه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اشاره کنیم، این دستگاه چند نهاد پژوهشی با انواع گروه‌ها را زیر نظر خود داشت که در هرکدام اعضای هیأت علمی متعدد طی این سال‌ها، مشغول اجرای طرح‌های پژوهشی و گزارش آن در قالب انواع انتشارات و همایش‌ها و کتب و مقالات و جلسات و سخنرانی بودند مانند ۱.مؤسسه پژوهش وبرنامه ریزی آموزش عالی؛ ۲.مؤسسه مطالعات فرهنگی واجتماعی؛ ۳.مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور؛ ۴.مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی. این بجز بخشی از دانش آموختگان علوم انسانی است که در خود ستاد وزارت علوم و نیز شورای عالی انقلاب فرهنگی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، درسازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و بقیه متولیان امور کشور، حضور و فعالیت داشته‌اند. دیگر دستگاه‌های حاکمیتی نیز نوعا چنین مؤسسات پژوهشی را مستقیم و غیر مستقیم در اختیار دارند که در تهران و قم و اطراف آن با عناوین مختلف و با اعضای هیأت علمی و کارشناسان متعددشان طی این چند دهه فعالیت می‌کردند و بعضا دانشجویان دکتری تازهای را نیز برای انجام مأموریت‌های محوله خود تربیت و تکثیر می‌کردند .

با این همه مطالعات و تحقیقات علوم انسانی و تولید محتوا در قالب طرح‌ها، سفارش‌ها،

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

گزارش‌ها، کتب، مقالات، رسالات، همایش‌ها، نشریات و سایت‌ها که در این چند دهه (از جمله در مطالعات آموزش عالی و سیاست پژوهی آن) آن هم در انبوه مؤسسات تحت امر حکومت و زیر نظر و کنترل مدیریتی آن جریان داشت، چرا وقتی به احساس عمومی و حتی وجدان خود این محققان بر می‌گردیم نتوانسته‌اند امر سیاستگذاری عمومی در کشور (من جمله در آموزش عالی) را به سامان کنند و همچنان انواع مشکلات در ادارهٔ کشور و انبوه مسائل حل نشده اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و زیست‌بومی وغیر آن را (از جمله در اوضاع آموزش عالی‌مان) شاهد هستیم که انتظار می‌رفت با کاربست دانش این محققان و متخصصان رفع و رجوع بشود. مطالعه حاضر کوششی در فهم و توضیح این مسأله است و سویه‌هایی از این قضیه را با رجوع به خود حیات پژوهشی این محققان پی جویی می‌کند.

۲- پیشینه تحقیق و مبانی نظری

تأثیر اجتماعی تحقیقات در مطالعات سیاست پژوهی آموزش عالی بیش از بسیاری از حوزه‌های پژوهی دیگر، محل کنجکاوی عمومی بوده است و یک دلیل آن ماهیت آموزش عالی است. آموزش عالی کالای خصوصی ساده نیست و قضاوت دربارهٔ آن نیاز مبرم به مشارکت همه ذینفعان متعدد (MSP[1]) دارد . این تجربه‌های آزموده شده و اثربخش در کشورهای توسعه یافتهٔ موفق طی دو سه دهه اخیر به حساب می‌آید. ثمره برجسته الگوی حکمروایی با ذی نفعان متعدد، «توسعه پایدار» آموزش عالی بود. پس برای راستی آزمایی اینکه آیا مطالعات آموزش عالی اثربخشی اجتماعی دارند یا ندارند، و اینکه اثربخشی این مطالعات چقدرکم یا زیاد است، باید به همه ذی نفعان متعدد رجوع کنیم.

حتی اگر هم با منطق کسب وکاری یا بنگاهی بنگریم که متأسفانه در جهان تحت تفوق ایدئولوژی سرمایه داری شایع نیز هست، باز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی، نهایتا نوعی شبه بنگاه به حساب خواهند آمد و بنا به سرشت‌شان، کسب وکار نیز باشند؛ کسب وکاری پیچیده و مستلزم گفت وگو و مشارکت طِرف‌های فراوان[2] در درون وبیرون خود هستند (Masten,2006).

مدیریت نهادهای علمی و آکادمیک حتی پیچیده‌تر از آن است که با یک رأی گیری و بر اساس اکثریت آرا پیش برود و نیاز به گفت وگوهای کافی و متقاعد کننده و مشارکت‌های جدی‌تر و جستجوی رضایتبخش دارد (Osterloh,2010). بدون درگیری و جستجوی رضایتبخش انواع بازیگران، اصولا بازی آموزش عالی انجام پذیر نیست و قابلیت اجرایی شدن و اثرگذاری نخواهد داشت. سیاست گذاران که از آموزش عالی با اختصاص منابع

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

عمومی حمایت می‌کنند، تا استادان یا محققانی که سر وکارشان با تفکر و اکتشاف و جرّ و بحث است و قاطبه اجتماع علمی و انجمن‌ها چه تخصصی و چه بین تخصصی و تراشته‌ای[۳]، تا دانشجویانی که با ویژگی‌های جمعیتی و تنوعات خاص خود انتظاراتی دارند و همه کارکنان که در چنین محیطی با انتظارات و فرهنگ خاصی کار می‌کنند به علاوهٔ دانش آموختگانی که می‌خواهند نتیجه تحصیل خود را ببینند تا استخدام کنندگان آنها و نیز سفارش کنندگان تحقیقات که همه توقع‌شان سطحی از کیفیت و اثربخشی آموزش‌ها و تحقیقات برای حل مشکلات‌شان است و همینطور شهروندان، مالیات دهندگان، خانوارها، افکار عمومی، نهادهای مدنی و زیست‌بومی، غیر انتفاعی و داوطلبانه در سطوح محلی و شهری و منطق‌های و ملی که انتظارات پاسخگویی اجتماعی دارند، همچنین نهادهای اعتبارسنجی و ممیزین داخل وخارج و نیز سازمان‌های تخصصی و نهادهای مهم بین المللی و مؤسساتی که به طور ادواری در سطح اجتماع جهانی، کشورها و نهادهای مختلف را بر مبنای مقیاس‌ها و شاخص‌های خاصی در معرض همسنجی و رتبه بندی قرار می‌دهند و به صورت منظم گزارش عمومی می‌کنند؛ همه و همه ذی نفعان متنوع آموزش عالی به حساب می‌آیند و اگر قرار است رضایتی نسبت به اثربخشی فعالیت‌های آموزش عالی و من‌جمله نسبت به سیاست پژوهی آموزش عالی تأمین بشود طبعا حاصل جمع رضایت تمامی این طرف‌ها خواهد بود (Kassa,2016; MacDonald,2016: Masten,2013; Vukasovic ,2018).

اما یک سوی موضوع این تحقیق، کیفیت خود محققان و تحقیقات‌شان و توسعه قابلیت‌ها یا صلاحیت‌های آنهاست. سهم شایستگی پژوهشگر در افزایش احتمال اثربخشی پژوهش، موضوع بحث تحقیقات پیشین بوده است. «شایستگی»، ترکیبی از خصائص نسبتا پایدار در یک فرد است که آثار مثبت آن در رفتار و عملکردش مشاهده پذیر می‌شود. «اثر بخشی» به معنای تحقق اهداف مورد انتظار از یک فعالیت در یک اجتماع است (Ismuratova, S.I. et. Al,2018). اجتماعی که اهداف یادشده معطوف به آن است سطوح مختلفی را در بر می‌گیرد از یک سازمان، تا اجتماع همتایان، اجتماعات حرف‌های و علمی تا جامعه در سطوح کلان آن. بر این اساس، شایستگی پژوهشگر نیز عبارت از صلاحیت‌هایی است که موجب ارتقای عملکرد پژوهشی او با پایداری لازم می‌شوند. شایستگی پژوهشگر از ابعاد مختلفِ صلاحیتی مانند شناختی و غیر آن مورد مطالعه قرار گرفته است (Ryndina, 2011).

این صلاحیت‌ها بر مبنای رهیافت سیستمی می‌توانند از نوع متغیرهای حالت یا متغیرهای جریان باشند. «متغیر حالت» مانند صلاحیت محقق از حیث دانش عمومی و پایه و تخصصی و میان رشته‌های لازم در موضوع پژوهش خودش هست که ناظر به وضعیتی از

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

موجودیت یک محقق در زمان مورد نظر است. اما «متغیر جریان» به قابلیت‌هایی دلالت می‌کند که خصیصه فرایندی دارند مانند شیوه‌های یادگیری و کسب و خلق دانش جدید یا روزآمدسازی و بازسازماندهی دانش توسط محقق در عرصه پژوهشی خود. در حالت کلی مدل‌های مختلفی برای شایستگی به دست داده شده است مانند مدل شخصیتی پنج عاملی[۴] (یا پنج بعد بزرگ[۵]) که عبارت‌اند از: ۱.گشودگی[۶] در مقابل فروبستگی؛ شخصیت‌هایی که بعد گشودگی در آنها بیشتر بروز کرده باشد، آمادگی بیشتری برای انواع تجربه کردن‌ها و تحولات و تنوعات دارند، ذهنشان باز است و انعطاف پذیرتراند و قدرت یادگیری زیادی در آنها هست. گشودگی سبب می‌شود که اینها همه جانبه‌تر ببینند، توجه بیشتری به پیچیدگی امور و کثرت دیدگاه‌ها و تفاوت آرا داشته باشند. ۲. وجدان گرایی[۷] در برابر بی وجدانی؛ شخصیت‌هایی که بعد وجدانگرایی در آنها رشد کرده باشد، بیشتر مستعد «خودمنضبطی»، وظیفه شناسی، آداب دانی وکارامدی هستند و به رفتارهای تدبیری و متأملانه به جای بی دقتی و بی قیدی گرایش دارند. قابل اعتمادتر، مسئولیت‌پذیرتر، دقیقتر و منظمتر هستند و احساس می‌کنند که کارها را باید با روش صحیح انجام داد. ۳. برون‌گرایی[۸] در برابر درون گرایی؛ تیپ‌هایی که بعد برون گرایی در آنها مجال رشد پیدا کرده باشد، اجتماعی‌تر، خوش مشرب‌تر، مثبت‌تر، شفاف‌تر و مطمئن‌تراند، ظرفیت شادخویی بالایی دارند و قابلیت همکاری با دیگران در آنها بیشتر است. ۴. همسازی[۹] در مقابل ناسازگاری؛ تیپ‌هایی از مردم که بُعد «همسازی» در آنها فرصت ظهور و رشد بیشتری پیدا کرده باشد، نوعا آدم‌هایی بردبار، رئوف، مؤدب، منعطف، اهل سازگاری، همزیستی، همکاری و گفتگو هستند، بیشتر راه دوستی و کمتر راه بدگمانی و خصومت در پیش می‌گیرند، کمتر سرد و خشک هستند و کمتر نامهربانی می‌کنند، ظرفیت‌های ارتباطات میان شخصی و میان گروهی در آنها بیشتر است، و گرایش غالبشان به تفاهم و وفاق است تا تجزم و تنافر وشقاق. ۵.عصبیت گرایی[۱۰] و هیجان پذیری منفی در برابر ثبات عاطفی؛ گروه‌هایی از مردمان که بعد شخصیتی عصبیت‌گرایی بر آنها غلبه نیافته است و از ثبات و پایداری عاطفی و احساسی بیشتری برخوردار شده‌اند معمولاً آدم‌هایی آرام و خوش خلق‌اند، تحریک پذیری و هیجان پذیری سریع و منفی ندارند، خود را ارزیابی می‌کنند، کمتر مستعد تشویش، اضطراب، عصبانیت و برآشفتن هستند. پایداری هیجانی آنها سبب می‌شود که تا حد زیادی از تنش‌های انفعالی و تشنج رفتاری عصبی دور بمانند. ثبات هیجان سبب می‌شود که اینان از انوع معارضی چون ترس‌های موهوم، خشم، شیفتگی، نفرت، شیدایی، سلطه خواهی، خود آزاری، دیگر آزاری و خشونت مصون بمانند (Gosling,et,al, 2003) .

در عین حال محققان تمایل به یافتن ابعادی داشتند که قابل تقلیل و ادغام با این پنج عامل

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

نباشند و به صورت بعد متمایزی در تحقیقات، مقیاس بشوند و به کار بروند. برای مثال لی و آشتون (Lee, K., & Ashton, 2006)، مدل HEXACO را توسعه دادند که در آن « صدق وصفا وفروتنی[۱۱]» به مثابهٔ بعد ششم شخصیت بررسی شده است و صفاتی مانند عدم جانبداری و بي طرفي و تواضع معرفتی در برابر جزم اندیشی، تصلب، تعصب و تمامی خواهی از طریق آن قابل توضیح هستند (Lee, K., & Ashton, 2006).

برای سنجش صلاحیت‌های پژوهشی مقیاس‌هایی برمبنای مدل‌های شخصیتی و دیگر مدل‌های نظری توسعه داده شده است (Torres Delgado & Hernández-Gress, 2021; Guangrong & Kaiguang, 2012; Nuntamanop et.al.,2013; Vedel,2014; Paunonen & Ashton,2013; European Commission,2016).

دربارهٔ قابلیت‌های مختلف لازم برای محققان، مطالعات و مباحثی انجام گرفته است (Abu Rumman,2019). در برخی از مطالعات، معیارهای معرفت شناختی، علم‌سنجی، اخلاق و عمومی برجسته شده است و برخی نیز تأکید عملگرایانه محسوسی بر شایستگی‌های لازم برای کارایی و اثربخشی تحقیق و منتج شدن نتایج عملی از آن تأکید کرده‌اند . یک نمونه برجسته از دسته اول چارچوبی با عنوان«علمِ باز»[۱۲](OS) است که بخش تحقیق و نوآوری کمیسیون اروپا برای قلمرو تحقیقات در اروپا (ERA)[۱۳] توسعه داده است و چارچوبی از دانش پژوهی است که بر شفافیت و بازبودگی کل چرخهٔ علم ورزی تأکید دارد. این چارچوب در برگیرنده سه مؤلفهٔ اصلی است (European Commission,2017) :

۱. بازبودگی علم‌ورزی محقق در داده‌ها و شواهد تحقیق خود، وضوح آنها از حیث نحوه تهیه وگرداوری و تحلیل واستنتاج و...؛

۲. بازبودگی علم ورزی محقق به ارتباطات علمی و اجتماع علمی، شامل ارزیابی همتایان علمی، معیارهای ارزیابی بویژه از حیث شاخص‌های بدیل[۱۴]، راستی آزمایی، ردّ اثر ممیزی[۱۵]، اعتبار، اصالت و تعارض منافع و...؛

۳. بازبودگی علم ورزی محقق در انتشارات، داد و دهش علمی و اهدای دستاوردهای دانش برای جامعه به صورت‌های مختلف (مقاله، کتاب، سخنرانی، پنل‌های بحث و گفتگو، کارگاه‌ها، دسترسی باز و.....)؛

نمونه‌های دسته دوم را نیز امروزه فراوان می‌بینیم؛ مثالش در سطح سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD) است که قابلیت پژوهشگر را در وجوه چهارگانه اصلی تعریف کرده است: ۱. یکپارچگی شخصیت[۱۶]، ۲. تحرک[۱۷]، ۳. بافتمندی[۱۸]، ۴. آموزندگی[۱۹]؛ و برمبنای آن در شرق آسیا مدلی به شرح زیر برای محققان توسعه داده شده است:

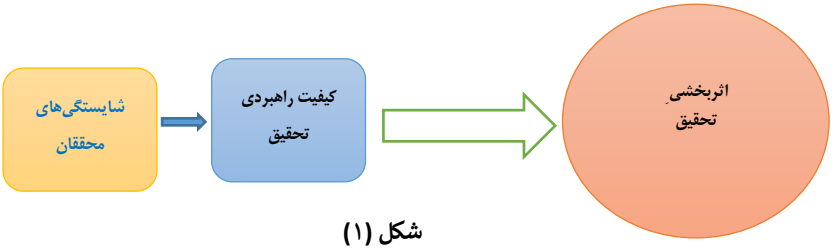
[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

۱.خود تنظیمی و مدیریت خویش[۲۰] شامل هویت شخصی، طرح زندگی، داشتن رؤیا، خودشناسی و کشف و پرورش استعدادهای خویش، روحیه من می‌توانم، سطح آرزومندی، ثبات هیجانی، تفکر انتقادی؛

۲. مدیریت ارتباط با دیگری/ دیگران[۲۱] دربرگیرنده روحیه همیارانه و کار تیمی، هوش میان فردی، فهم فرهنگی، دیگر پذیری، نقد پذیری، گفتگو، مذاکره، چانه زنی، سازگاری خلاق، حیات صلح آمیز، پرهیز از طفیلی گری، حل تعارض؛

۳. مدیریت محتویات، وسایل و ملزومات[۲۲] شامل زبان، متن، ابزارها، میادین، داده‌ها، روش شناسی، تکنولوژی، مشاغل و چند شغل‌ها و میان شغل‌ها، حرفه‌ها و هنجارها، مفهوم سازی، مدل سازی، تفکر سیستمی، نگارش، گزارش، بسته بندی (Kim, , et ,al,2007).

چارچوبی اولیه که از این مباحث قابل استحصال است؛ در شکل ۱ بازنمایی شده است، طبق این الگوارهٔ مفهومی از مسألهٔ تحقیق که بر مبنای مرور پس زمینه های نظری (در سطور بالا) به دست آمده است رابطه‌ای منطقی میان شایستگی محققان با کیفیت تحقیق وجود دارد و با هم به اثربخشی تحقیق می‌انجامد. اما سهم و ارزش افزودهٔ این تحقیق خاص (اشتراک دانش مقاله حاضر) چیست؟ خواهیم دید که رابطه فوق در یک فضای خلأ عمل نمی‌کند و متغیرهای زمینه‌ای، موقعیتی و مداخله‌ای در معادله شایستگی و اثربخشی ورود پیدا می‌کنند. مطالعه حاضر انجام شده است تا فهمی از نسبت میان شایستگی محققان ایرانی و اثربخشی تحقیقات‌شان در یک موقعیت خاص به دست بیاید و متغیرهای واسط و مداخله عمیقا اکتشاف بشوند.

شکل (۱)

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

۳- روش تحقیق والگوی توضیح مسأله

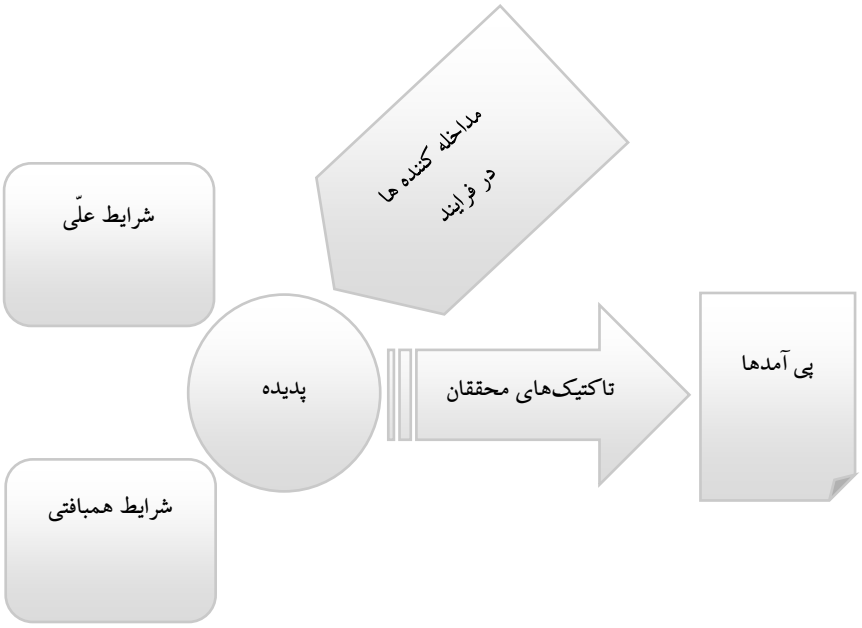
مقاله برآمده از پژوهشی است که نویسنده با هدف فهم تجربهٔ مشترک زیسته شدهٔ خود محققان این مؤسسات انجام داده است. روش مطالعه، نظریه برپایه (گراندد تئوری) بر مبنای نسخهٔ سیستماتیک آن بوده است (بازرگان، ۱۳۸۷ ; Bryant,2009). مشارکت کنندگان ۳۲ تن عضو هیأت علمی در رشته‌های مختلف علوم انسانی با تنوعات جنسی، مرتبه، تخصص، وضعیت استخدامی، علایق، حوزه‌های مختلف فعالیت و سبک کار علمی بودند که در مؤسسات مأموریت محور معطوف به سیاستگذاری نظام علمی و دانشگاهی و آموزش عالی، پژوهش می‌کردند. نمونه گیری به روش نظری و هدفمند انجام گرفت و مصاحبه‌های عمیق اکتشافی با آنها (هر کدام طی یک یا دوبار تا حد کفایت برای کشف تجربه‌های زیستهٔ پژوهشی‌شان در این مؤسسات) به عمل آمد (جدول ۱).

جدول (۱): مشخصات مشارکت کننده‌ها

مشخصات مشارکت کننده‌ها	تعداد
زن	۱۱
مرد	۲۱
مربی و سایر	۳
استادیار	۱۹
دانشیار	۱۰
موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی	۱۳
موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی	۸
مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور	٤
سایر مراکز مأموریت محور معطوف به سیاست پژوهی	٦
متخصص و محقق سیاست پژوهی مجری تحقیق برای مراکز سیاستی بدون اشتغال رسمی در دولت	۱
عهده دار مدیریت علاوه بر کار پژوهشی	۲٤
رشته‌های آموزش عالی	۱۱
رشته‌های علوم اجتماعی و سیاسی	۸
رشته‌های علوم تربیتی و آموزشی	٦
رشته‌های آینده پژوهی	۳
رشته‌های فلسفی	۲
رشته الهیات (فقه و حقوق اسلامی)	۱
اتمام تحصیلات تخصصی در دهه ۱۳۹۰	۱۷
اتمام تحصیلات تخصصی در دهه ۱۳۸۰	۱۱
سایر شرایط تحصیلی	٤
جمع	**۳۲**

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

مصاحبه‌ها تا مرزهای اشباع داده‌ها و نیز اشباع نظری طی ماه‌ها ادامه یافت، جملات اصلی مستخرجه که قرار بود مبنای اکتشاف تجربه‌های کاری واقع بشود با وضوح تمام، به مشارکت کنندگان ارسال شد و با دریافت پاسخ و حک و اصلاح لازم بازبینی ممیزی شد و پایایی آنها برای استحصال معانی و تجربه‌ها احراز شد. همین عمل به صورت دیگر با همکاران تحقیق نیز بازبینی شد. نهایتا بیش از ۶۰۰ گزاره کلیدی محرز شده با تکنیک «تحلیل مداوم هم‌سنجانهٔ داده‌ها وشواهد» (سی سی دی اِ) کد گذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد و از این طریق الف. پدیدهٔ کانونی در موضوع تحقیق، ب. شرایط علّی، پ. شرایط همبافتی، ت. تاکتیک‌های پژوهشگران، ث. متغیرهای مداخله کننده در این مسیر و نهایتا ج. نتایج و پی‌آمدها با رجوع به درونِ زندگی تجربه شدهٔ تحقیقاتی این محققان در مؤسسات هدف به اکتشاف رسید (شکل ۲):

شکل (۲): الگووارهٔ حاصل از تحلیل گزاره‌ها و شواهد

(مأخذ: طرح پژوهشی اجرا شده واتمام یافته توسط محقق، ۱۴۰۱).

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

۴- اکتشاف یافته‌ها

۱۲ دسته شرایط علّی با ۱۱ دسته شرایط همبافتی[۲۳] به پدیده‌هایی انجامیده است که در مطالعه حاضر به صورت یک وضعیت مرزی دوگانه اکتشاف شد. محققان در لبه‌ها حرکت می‌کنند؛ میان دست کم دو گروه دوتایی: الف. دوتایی قابلیت‌های کم یا زیاد خود، ب. دوتایی اثربخشی تحقیقات‌شان و یا بلااثر بودن آن در بیرون. به عبارت دیگر یک طرف داستان در دست محققان و سوی دیگر آن در ساختارها و نهادها و اوضاع بیرونی است و این همان وضعیت ترس و لرز دوگانه‌ای است که بر حیات علمی محققان مشارکت کننده در مطالعه حاضر سایه انداخته است و مهم‌ترین پدیدهٔ اکتشاف شده در این مطالعه است. یکی از آنها (مرد، استادیار، در «م پ ب آ ع»، متخصص اقتصاد آموزش عالی، میان سال، رسمی قطعی) می‌گوید: «من با همین مقدار ثابت مفروض توانایی‌هایی که دارم هم در مؤسسه تحقیق کرده و می‌کنم و هم در بیرون و در بخش خصوصی (مهندسین مشاور و...)؛ به تجربه دریافته‌ام که تحقیقم در بخش خصوصی اثربخش‌تر از آب درمی‌اید چون آن بخش پویایی دارد و نیاز دارد کاری بکند که تحقیق تو نتیجه بدهد اما سازمان دولتی اینرسی نهادی دارد. ناحیه سوم ایجاد می‌کند. ناحیه اولش، نیروی اصلی مورد نیاز برای تحقیق است؛ ناحیه دومش نیرویی برای پشتیبانی محققان است؛ اما ناحیه سوم آن مازاد نیرویی است که نه برحسب نیاز واقعی سازمان بلکه به علل دیگر وارد سازمان می‌شوند و اثر مستقیم و غیر مستقیم رفتارها وعملکردشان، کارکرد خنثی ساز و مختل کننده و حتی مخرب پیدا می‌کند» (مأخذ: طرح پژوهشی اجرا شده و اتمام یافته توسط محقق، ۱۴۰۱).

در چنین وضعیت مرزی دوگانه‌ای است که محققان ما دست به تاکتیک‌های رفتاری و کنشْ واکنش‌هایی می‌زنند و راهبردهایی در حیات پژوهشی خود در پیش می‌گیرند. اما این تمام داستان نیست. بلکه متغیرهایی نیز در طی این فرایند مداخله می‌کنند و به تعدیل تأثیرات شرایط علی و همبافتی کمک می‌کنند (شکل ۱). مهمترین این متغیرهای مداخله و تعدیل کننده در مطالعه ما، قابلیت‌های اکتسابی محققان بود که در طول حیات‌شان توانسته‌اند در خود ذخیره و آن را افزایش بدهند یا شاهد فرسایش آنها بشوند. کم وکیف همین قابلیت‌هاست که می‌تواند اثربخشی تحقیقات‌شان را در طول زندگی علمی‌شان افزایش یا کاهش بدهد. این قابلیت‌ها با رجوع به تجربه‌های زیسته مشترک محققان مشارکت کننده در تحقیق اکتشاف شدند و به صورت پنج شایستگی اصلی بازنمایی گشتند (شکل ۳):

۱. قابلیت‌های شناختی و مهارتی؛

۲. قابلیت‌های انگیزشی/ هیجانی وعاطفی؛

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

۳. قابلیت‌های ارتباطی/ تعاملی؛
۴. قابلیت‌های فنی و تکنیکی/ رسانه‌ای؛
۵. قابلیت‌های اجرایی/ فعالیتی.

شکل (۳): توسعه قابلیت‌های پنجگانهٔ محققان
(مأخذ: طرح پژوهشی اجرا شده واتمام یافته توسط محقق، ۱۴۰۱)

جزئیات انواع این شایستگی‌ها بنا بر تجربه مشترک پژوهشگران به شرح زیر به دست آمد:

۱. قابلیت‌های شناختی و مهارتی

- نگرش محققان: مانند نگرش به جهان و انسان و زندگی، نگرش به دیگران، تفکر سیستمی؛
- شکل دهی به موقعیت‌های متنوع یادگیری؛
- مدل‌های ذهنی؛

مورد مثالی از مدل ذهنی:
کار این جهان را چنین می‌بینیم
۱. جمعی پیش می‌رود؛
۲. حرکت‌ها غیر خطی است بالا پایین می‌شود؛
۳. مسیر راه جدال آمیز و درگیر تزاحم و تعارض و ابهام است؛
۴. آهسته، آرام و سرسخت باید بود و پیوسته باید رفت. فعالیت‌ها برهم افزاینده و گاه

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

نیز از هم کاهنده‌اند؛

۵. حل مسائل، اصلا ساده نیست و حل معمایی و جور چینانه است: هرکه به نوبه خود گامی برمی‌دارد و قطع‌هایی از پازل را می‌چیند گاه نیز برهم می‌زند و معما پیچیده تر می‌شود؛ گر چه رخنه نیست عالم را پدید، خیره یوسف وار می‌باید دوید (تجربهٔ زیسته خودِ نویسنده).

- نگرش به دولت[۲۴]؛
- قابلیت‌های یادگیری در سطوح عالی و دانش افزایی؛
- سطح دانش و صلاحیت‌های علمی و تخصصی و میان رشته‌ای؛
- وسعت و عمق دانش نظری و پایه، زمینه مند کردن دانش با شرایط وموقعیت‌ها، دانش جهانی‌محلی، فهم ترازهای جهانی تحقیقات، اشراف به رهیافت‌ها و تجربه‌های جهانی؛
- بلند پروازی و داشتن چشم انداز و رؤیا[۲۵]؛
- ایماژی از برنامه‌های پژوهشی بزرگ؛
- روح اکتشاف علمی و تفکر انتقادی؛
- خود فهمی حرفه‌ای؛
- مهارت‌های پیشرفته در کاربردی سازی دانش، تحقیق در عملیات، تحقیق وتوسعه، نوآوری و اقدام‌پژوهی و...؛
- مهارت‌های نوشتن آر اف پی و پروپوزال؛
- قابلیت‌های تسلط به چند زبان؛
- مسأله شناسی و نیازسنجی، فهم نیازها و سفارش‌های بیرونی، فهم دنیای رئال؛
- خلاقیت و نوآوری.

۲. قابلیت‌های انگیزشی/ هیجانی، عاطفی وعاملیتی

- هوش هیجانی، تخیل اجتماعی و رویا، دوری از تعصب و تنگ نظری و جزمیت، نقد پذیری؛
- تعهد اخلاق به ارزش‌ها و هنجارهای علمی و حرفه‌ای، مثل شرافت قلم و عزت نفس حرفه‌ای؛
- حس خود کارامدی، خودانگاره، روحیه خودراهبری و نظام شخصیت؛
- اعتماد به نفس، عزت نفس، غلبه بر انفعال و حفظ روح خلاقیت و مواجهه مؤثر[۲۶]؛

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

- احساس مسؤولیت و حس عاملیت، شهامت علمی و صراحت لهجه؛
- علایق معرفتی و شوق علم آموزی و علم ورزی، لذت اکتشاف؛
- تاب آوری از طریق باور به زمان بزرگ وغیر خطی: در ادبیات ما الگوهایی از این قابلیت‌هاهست مانند «زندگی حس شکوفایی یک مزرعه در باور بذر» (سپهری) یا « زمان بیکرانه را تو با شمار عمر ما مسنج به پای او دمی است این درنگ درد ورنج، بسان رود که در نشیب دره می‌رود رونده باش...» (سایه)

تابع تاب آوری : تاب آوری تابعی است از :
یک. نگرش و باورهای محقق : مورد مثال/ دل بستن به تأثیرات نسبی و زمانبر غیر خطی
دو. تجربه و ممارست و تربیت نفس
سه. عضویت در تیم‌ها و گروه‌ها وحلقه‌ها
چهار. داستان‌ها و خاطرات
....

- سازگاری فعال؛
- خاطرات، روایت و داستان؛
- امیدواری و ناامیدی؛
- روحیات شخصی محقق (خوداثر بخشی، مخاطره پذیری، برون گرایی، تحمل ابهام، توان ذهنی عاطفی و...)؛
- خود زیست‌نگاری و یومیه نگاری محقق از تحقیقات خود و اثربخشی آنها[27]؛
- خصیصه‌های رویدادی در ضمن تحقیق و احوال روحی محقق؛ حیرت و شگفت زدگی علمی.

۳. قابلیت‌های ارتباطی/ تعاملی

- مهارت‌های بین شخصی؛
- مهارت‌های نفوذ و اثر گذاری؛
- تجربه شرکت در جلسات ارائه نتایج تحقیقات خود به سطوحی از اختیارات شهری، استانی، حکمرانی و...؛
- مهارت‌های پیشرفته ارتباطی و گفت وگویی و تعاملی؛
- مهارت‌های پیشرفته سفارش گیری، متقاعد سازی، و... تعامل با مدیران وسفارش کنندگان و ذی نفعان؛

جابه‌جایی و قابلیت تحرک افقی و عمودی محقق در تعاملات خود میان سطوح مختلف

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

تحقیق (مثلا از عالی به میانی، از میانی به پایه، از ستاد به صف، از مدیریت به کارشناسان، از دیوان به ایوان و... یا تردد بین دستگاه‌ها و مراجع مختلف مثل وزارت و مرکز پژوهش‌های مجلس و شورای عالی ومعاونت علمی)

- ارتباط با نهادهای تصمیم گیری از طریق مذاکره ولابی؛
- پنل‌های حین کار با مدیران و سفارش کنندگان و ذی نفعان؛
- روش کارگاه؛
- گشودگی به غیر؛
- شایستگی‌های محقق در «علم ورزی باز»؛
- برونگرایی و تحرک محقق[28]؛
- گفت وگوی بین فرهنگی، نگاه جهانی -محلی؛
- تجربه فضاهای میانی؛
- مهارت‌های استماع کلام دیگران، مهارت‌های گفت وگویی (مثل گفت وگو با سیاستگذاران و ذی نفعان اجتماعی وهمکاران و مخالفان و منتقدان)؛
- ارتباط کانون‌های تفکر با جامعه و دانشگاه‌ها و ذی نفعان و دولت؛
- آموختن این که «می شود با هم توافق اختلافی داشت و یا اختلاف توافقی داشت»؛
- مهارت کار جمعی، سازمان دهی، برنامه ریزی، هماهنگی؛
- متقاعد سازی، مذاکره، چانه زنی؛
- تشکیل گروه‌های اجتماعی خلاق و مدیریت آنها، شبکه سازی، اجتماع سازی؛
- توسعه تیم‌های خلاق و پویا، اعتماد سازی، پیوند، هم‌اندیشی و همکاری و هم فهمی و هم افزایی؛
- تولید فضا، تولید ارتباط، یادگیری گروهی و جمعی.

۴. قابلیت‌های فنی و تکنیکی/ خلاقیت‌های رسانه‌ای

- مثلا در فناوری اطلاعات وارتباطات و ... اطلاع یابی مداوم از طریق سایت‌ها؛
- مهارت‌های پیشرفته طرحنامه نویسی، طراحی روش تحقیق و جامعه و میدان و نمونه و ابزارها، تعریف اهداف؛
- فن بیان و قدرت ارائه؛
- فن نگارش و نوشتن گزارش‌های پژوهشی و بسته بندی دانش؛

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

زبان علمی:
روانی، آسان خوان بودن، تنوعات زبان، پرهیز از حاشیه‌های زاید، براعت استهلال، پیکره بندی، دسته بندی، چکیده، خلاصه اجرایی، روان وسلیس بودن، تناسب با گروه‌های مخاطب هدف گذاری شده؛

- تنوعات رسانه‌ای محقق.

۵. قابلیت‌های اجرایی/ فعالیتی

- تجربه و انباشت و بلوغ حرفه‌ای؛
- توانایی وقوف به جزئیات اجرایی مباحث و ابعاد اجرایی شدن نتایج تحقیقات؛
- مهارت‌های اجرایی محقق (معماری دانش، مدل سازی، طراحی فرایند، مهندسی دانش، بازار سنجی دانش، تحریک تقاضا)؛
- سازوکارهای پیشبرد نوآوری و کاستن از مقاومت در برابر آن؛
- امید و انتظار اثرگذاری و ثبات قدم و استقامت در راه هدف‌های روشن؛
- تبدیل پروژه‌ها به برنامه‌ها؛
- توانایی طراحی و پیشبرد اجرایی (پیاده سازی)؛
- کنترل پروژه، مدیریت پروژه، ارزشیابی تکوینی و پایانی، گرفتن بازخورد؛
- تهیه خلاصه‌های مدیریتی و اجرایی؛
- نوشتن گزارش‌های سیاستی و رساندن آن به دست سیاستگذاران[۲۹]؛

اما این قابلیت‌ها در محققان فقط بخشی از ماجراست و بخش دیگر کشش لازم در سیستم‌های مدیریتی و سیاستگذاری و کل سیستم‌های اجتماعی و دولت و زیست‌بوم (اکوسیستم) است که دانش محققان حوزه آموزش عالی را به خوبی جذب کنند، پذیرا و پاسخگو باشند، انسداد نداشته و یادگیرنده باشند تا بتوان انتظار داشت تحقیقات محققان حوزهٔ مطالعات آموزش عالی از اثربخشی مورد انتظار برخوردار باشد. برخی از علل پایین بودن اثربخشی در شرایطی که شایستگی‌ها به قدر مطلوب وجود دارد بنا به تجربه مشترک محققان مشارکت کننده در این مطالعه به شرح زیر است (مأخذ: طرح پژوهشی اجرا شده واتمام یافته توسط محقق، ۱۴۰۱):

- فقدان شایسته گرایی در مدیریت کلان کشور
- دانش بنیان نبودن سیستم
- عدم التزام قانونی به سیاستگذاری مبتنی بر پژوهش
- مشکل مشروعیت

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

- انسداد در ساختارهای سیاست گذاری
- غلبه ایدئولوژی بر عقلانیت
- سیطره سیاست بر نظام علمی و حرفه‌ای
- ضعف نظام کارشناسی
- مقررات دست و پاگیر
- پیچ وخم‌های اداری
- شکاف میان نهادهای پژوهشی با دولت (مثلا با وزارت علوم و...)
- تمرکز گرایی
- فقدان تضمین‌های لازم برای پاسخگویی اجتماعی مسؤولان
- ضعف نهادهای مدنی و حرفه‌ای و صنفی و رسانه‌ای
- فقدان شرایط رقابتی
- وجود تداخل در میان متولیان موازی در عرصه سیاست گذاری آموزش عالی (مثل وزارت عتف و شورای عالی عتف و شورای ع ا ف و مجلس و...)
- فرهنگ سازمانی نامطلوب و جونامساعد کاری در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی
- لختی در سیستم‌های دولتی نسبت به استفاده از نتایج تحقیق

بدین ترتیب وضعیت مطلوب و بهره وری محققان، زمانی متحقق می‌شود که هم شایستگی و هم اثربخشی با هم باشند. این وضعیت را می‌توان با جدولی نشان داد (شکل ۴).

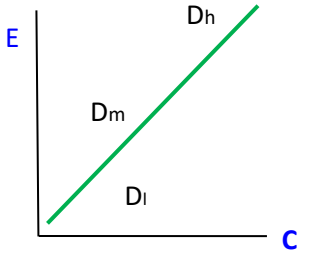
جدول (۲): نسبت‌های میان شایستگی- اثربخشی

	اثربخشی(E)			
شایستگی C	Dh مطلوبترین وضع	Dm وضع مطلوب	CP مسألهٔ شایستگی	۳ بالا
	I2 نیازمند بهبود	I1 مستلزم بهبود	TCE2 وضع تُنک مایه۲	۲متوسط
	EP مسألهٔ اثربخشی	TCE1 وضع تُنک مایه۱	UDCE وضع نامطلوب	۱ پایین
	۳ بالا	۲ متوسط	۱ پایین	

در جدول ۲ می‌بینیم انتظار نظری ما این است که پابه پای افزایش شایستگی (C)[۳۰] در مقیاس کلی ۱ تا ۳ در محور افقی؛ اثربخشی (E)[۳۱] نیز به همان مقیاس در محور عمودی بالا برود.

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

نقطه بهینه در وضع مطلوب[۳۲] (D) حد بالایش در سمت راست جدول (Dh) و نیز وضع نسبتا مطلوب (Dm) درکنار آن سمت چپ مشاهده می‌شود که شایستگی‌های حرفه‌های محققان حوزه آموزش عالی در تحقیقات‌شان به ثمر بخشی اجتماعی کافی می‌رسد که در نمودار زیر (شکل ۵) از حد پایین آن (ا) تا متوسط (m) و تا حد بالایش (h) نشان داده شده است.

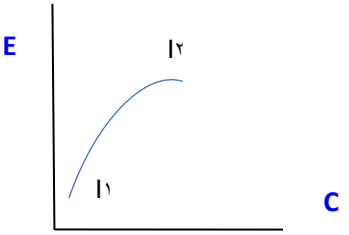
شکل (۴): نمودار وضع مطلوب

وضع «قابل بهبود»[۳۳] (I) (از مستلزم بهبود تا نیازمند بهبود) وقتی است که شایستگی‌های حرفه‌های محققان حوزه آموزش عالی در تحقیقات‌شان افزایش پیدا می‌کند اما اثربخشی در محور عمودی فقط تا یک حدی پا به پای آن بالا می‌رود. موانعی در سیستم مدیریت و سیاستگذاری و اجتماعی هست که محققان با شایستگی‌های بالا چندان نمی توانند در سیستم و جامعه اثر بگذارند. این نشان می‌دهد که در کشش سیستم دولت و سیستم‌های اجتماعی محدودیت‌هایی هست و آمادگی لازم وکافی برای جذب دانش و تفکر عمیق جدی و انتقادی و توصیه‌های بر آمده از تحقیقات سطوح بالای متفکران و منتقدین مستقل این حوزه را ندارند، آنها را مسکوت می‌گذارند، دور می‌زنند یا به نوعی حتی پس می‌زنند. شایستگی‌های محققان به ثمر بخشی اجتماعی کافی می‌انجامد هرچند این رابطه خطی و ساده نیست چرا که متغیرهای دیگری در آن مداخله می‌کنند؛ به نحوی که چه بسا حتی تحقیقات محققان با شایستگی‌های بالا نیز به علل ساختاری و زمینه‌ای و نهادی و موقعیتی نمی‌تواند تأثیرات در حد انتظار برای تحقیقات در پی داشته باشد. در ایران این را به چشم عیان می‌بینیم وای کاش فقط در همین حد باشد چون گاه کار از این وضع نیز بدتر می‌شود که در ادامه توضیح خواهیم داد.

در جدول سابق الذکر دوخانه I1 و I2 به ترتیب نمایشگر دو وضع مستلزم بهبود تا نیازمند بهبود هستند که در آنها شایستگی‌ها بالا می‌رود اما اثربخشی تا یک جایی (I1) با آن افزایش می‌یابد ولی در سطح بالای شایستگی ها (I2)، پذیرش سیستم در یک حدی می‌ماند و بالاتر نمی رود و آمادگی همه نتایج تحقیقات را وقتی لازمه‌اش مداخلات ساختاری اساسی است

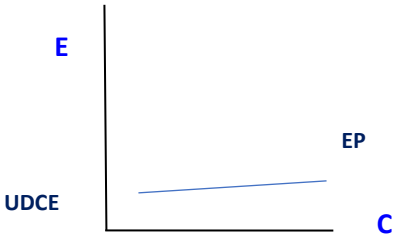
[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

ندارد؛ یعنی سیستم‌ها به نوعی مایل به میان مایگی هستند و اصلاحات جدی نیاز دارند، به بیان دیگر توسعه کشور موقوف به توسعه نهاد دولت و نظام سیاستگذاری از جمله در آموزش عالی است. در نمودار زیر (شکل ۵) دو وضع مستلزم بهبود (I1) تا نیازمند بهبود (I2) نشان داده شده است.

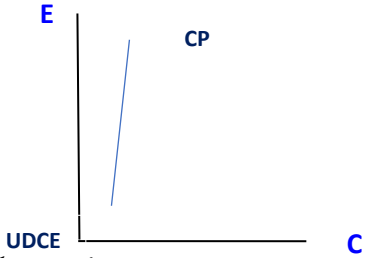
شکل (۵): نمودار وضع لازم به بهبود

از وضع نامطلوب[۳۴] (که هم شایستگی محققان و هم بالطبع اثربخشی‌شان پایین است: UDCE) بگذریم، می‌رسیم به دو وضعیت حدی مسأله‌مند که در یکی با مسألهٔ شایستگی (CP) رو به رو هستیم یعنی اصولا مشکل در قابلیت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای محققان حوزه آموزش عالی است و هرچه هم در سیستم‌های معیوب و توسعه نیافته تحقیق می‌کنند و از تحقیقات‌شان هم استفاده دفتری و منشیانه می‌شود اما گره‌های اصلی حوزه آموزش عالی همچنان فروبسته می‌ماند و در دیگری با مسألهٔ اثربخشی (EP) درگیریم؛ بدان معنی که محققان شایسته‌ای داریم اما نمی‌توانند اثربخشی مورد انتظار را داشته باشند یعنی سیستم‌ها، پذیرای آن نیستند و نسبت به پذیرش نوآوری و تحول و توسعه انسداد دارند. اینها را بترتیب در نمودارهای زیر (شکل‌های ۶ و ۷) نشان داده‌ایم:

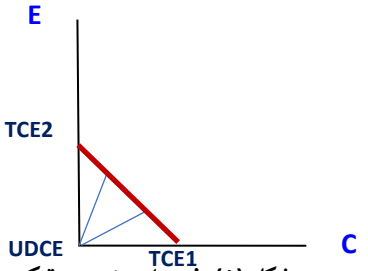
شکل (۶): نمودار مسألهٔ اثر بخشی

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

شکل (۷): نمودار مسألهٔ شایستگی

در پایان این بحث می‌توان به وضع تنک مایه[۳۵] نیز اشاره کرد که سقف کوتاهی از وضعیت شایستگی‌ها یا اثربخشی را شاهد هستیم (شکل ۸).

شکل (۸): نمودار وضعیت تنک مایه

بحث و نتیجه گیری

از تحقیق انجام شده توسط نویسنده که در تابستان ۱۴۰۱ به اتمام رسیده است؛ مقاله‌ای دیگر مستخرج شده است و در آن به تفصیل توضیح داده‌ایم که انواع متغیرهای مداخله گر وتعدیل کننده (به جدول ۱ در اوایل مقاله: «الگووارهٔ حاصل از تحلیل گزاره‌ها و شواهد» بنگرید) کمک می‌کنند که محققان بتوانند دست به تاکتیک‌های رفتاری بزنند و از راهبردهای متنوع تحقیق بهره بگیرند . اکنون پرسش این است که هریک از راهبردهای محققان در ایران چه مقدار اثربخشی دارند؟ در پاسخ به این پرسش باید گفت هرچند تبدیل معانی و مفاهیم کیفی، چندان وجهی ندارد و دشوار نیز هست؛ اما برای تقریب ذهن، محقق کوشید حاصل تجربه‌های زیسته خویش، دانش کارشناسانه و تخصصی و یافته‌های پژوهشی پیشینش و بویژه نتیجه ترکیبی و متوازن شدهٔ استنباط‌های کیفی و اکتشافی از مصاحبه با مشارکت کنندگان در تحقیق حاضر و مشورت جداگانه با برخی از خبره ترین آنها

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

را[۳۶] به صورت زیر و به تقریب احتمالی، در قالب عددی قابل درک‌تر و ملموس‌تر و بویژه مقایسه پذیرتر و عینی‌تر کند.

اگر برای هر یک از راهبردها (دست کم حدود ٦٠ راهبرد) که بنا به نتایج این تحقیق، محققان مشارکت کننده در پیش می‌گیرند، دو شاخص به ترتیب ۱. اهمیت هر راهبرد و ۲. احتمال تأثیر اجتماعی راهبرد منظور کنیم، به نحوی که هر راهبرد می‌تواند در هر کدام از این دو شاخص، نمره از ۱ تا ٥ (۱ یعنی خیلی کم و ٥ یعنی خیلی زیاد) برای خود اختصاص بدهد، در آن صورت می‌توان امتیازی حدسی و نظری و احتمالی برای آن به نحو زیر محاسبه کرد:

«اهمیت هر راهبرد(از ۱ تا ٥) ضربدر **احتمال تأثیر اجتماعی راهبرد (از ۱ تا ٥) »**

تقسیم بر ۲٥ ضربدر عدد ۱۰۰

این عدد که بیشترین مقدارش ۱۰۰ و کمترینش ٤ خواهد بود می‌تواند به نحو تقریبی و حدسی و استنباطی، آن هم بر مبنای تجارب و درک نویسنده و استنباط‌های حدسی اکتشافی از تحقیق حاضر، تعبیری از ارزش ترتیب اثر هر یک از راهبردها را به دست آورد (جدول زیر/ جدول ۳).

جدول (۳): هریک از راهبردهای محققان در ایران چه مقدار اثربخشی دارند؟

نوع راهبرد محققان	توضیح لازم	اهمیت راهبرد ۱تا ٥	احتمال تأثیر اجتماعی راهبرد ۱ تا ٥	میانگین ارزش کمی تقریبی و تخمینی از حیث احتمال اثربخشی (در مقیاس صد)
۱. تحقیقات آرشیوی	در قفسه‌ها	۲	۱	۸
۲. تحقیقات پرستیژی	بر بالای سر مدیران	۲	۲	۱٦
۳. تحقیقات خطابی	در سالن‌های سخنرانی	۳	۲	۲٤
٤. تحقیقات انتشاراتی	در مجلات و کتب و مجامع علمی داخل و خارج	٤	۲	۳۲
٥. تحقیقات بنیادی	برای متفکران، متخصصین و آزمایشگاه‌ها و اندیشگاه‌ها و دانشگاه‌ها (ملی و بین المللی)	٥	۲	٤۰
٦. تحقیقات کاربردی- توسعه‌ای	در سازمان‌ها و بنگاه‌ها	٥	۳	٦۰
۷. تحقیقات دستورگذار	بر روی میز سیاست عمومی حکمرانی کشور	٥	۲	٤۰

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

نوع راهبرد محققان	توضیح لازم	اهمیت راهبرد ۱ تا ۵	احتمال تأثیر اجتماعی راهبرد ۱ تا ۵	میانگین ارزش کمی تقریبی و تخمینی از حیث احتمال اثربخشی (در مقیاس صد)
	یا حکمرانی جهانی			
۸. تحقیقات افق گشا	و گفتمان ساز در سپهر عمومی و عالم روشنفکری	۵	۳	۶۰
۹. تحقیقات گره گشا	در دست عاملان اجتماعی (سازمان‌های حرفه‌ای، مدنی و سمنی و شهری و محلی)	۵	۵	۱۰۰
۱۰. یاریگران	به مدیران کلمات و اعداد تازه‌ای می‌دهند	۳	۲	۲۴
۱۱. مشاوران	مدیران این یا آن فعالیت را انجام بدهند یا ندهند	۳	۳	۳۶
۱۲. ناصحان	روش‌ها یا راهبردها و سیاست‌ها و طرح‌های اقدام تازه و متفاوت	۴	۲	۳۲
۱۳. نوآوران	نقشه نهادی و نقشه راه جدید برای مدیران و سیاستگذاران	۵	۲	۴۰
۱۴. دگرواره اندیشان	توصیه‌های‌شان ساختاری‌تر است	۵	۱	۲۰
۱۵. محققان بیشتر کتابخانه ای، دستکتابی	-	2	2	۱۶
۱۶. محققان بیشتر میدانی، اجرایی	-	4	3	۴۸
۱۷. محققان متن ساز	-	2	2	۱۶
۱۸. محققان مدل ساز	-	4	4	۶۴
۱۹. محققان منفرد	-	3	2	۲۴
۲۰. محققان همکار	-	3	1	۱۲
۲۱. محققان تیم ساز	-	4	4	۶۴
۲۲. محققان کارشناس	بیشتر مشغول فعالیت معمول سازمانی	3	2	۲۴
۲۳. محققان مشاور	بیشتر با مدیران	3	3	۳۶
۲۴. محققان منتقد	دگرواره می‌اندیشند	5	3	۶۰
۲۵. محققان مولد	مباحث‌شان نوعا تازه و از سطح علمی بالا	5	2	۴۰
۲۶. محققان موزع	تحقیقات‌شان برای مخاطبان عام	3	3	۳۶

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

نوع راهبرد محققان	توضیح لازم	اهمیت راهبرد ۱ تا ۵	احتمال تأثیر اجتماعی راهبرد ۱ تا ۵	میانگین ارزش کمی تقریبی و تخمینی از حیث احتمال اثربخشی (در مقیاس صد)
۲۷. **محققان مرهم گذار**	تحقیقات‌شان معطوف به مسائل جامعه	5	5	۱۰۰
۲۸. **محققان مقاطعه کار**	پروژه‌های تحقیق و توسعه‌ای	3	3	۳۶
۲۹. **محققان مبدع**	تحقیقات‌شان مبتکرانه	5	3	۶۰
۳۰. چشمه سارها	-	4	3	۴۸
۳۱. آب باریکه‌ها	-	2	2	۱۶
۳۲. محققان گوشه گیر	-	3	1	۱۲
۳۳. محققان لابی گر	-	2	3	۲۴
۳٤. **سلبریتی‌های علم**	-	3	4	۴۸
۳۵. **مراجع علم**	-	5	3	۶۰
۳٦. **مصلحان علم**	-	4	4	۶۴
۳۷. **مروجین علم**	-	3	4	۴۸
۳۸. **مستخدمین علم**	-	3	3	۳۶
۳۹. مخالفان	-	۳	۳	۳٦
٤۰. مأیوسان	-	۳	۲	۲٤
٤۱. منتقدان		٥	۳	٦۰
٤۲. کنشگران مرزی		٤	٥	۸۰
٤۳. مشاوران		٤	٤	٦٤
٤٤. محافظه کاران		۱	۱	٤
٤٥. موافقان		۱	۲	۸
٤٦. پژوهشگران مقیم سازمان	شاغل به فعالیت‌های وظیفه‌ای	۳	۲	۲٤
٤۷. پژوهشگران مقیم سازمان	در انزوای تتبعات علمی خویش	٤	۳	٤۸
٤۸. پژوهشگران در تردد	بین سازمان و حوزه‌های عمومی اجتماعی	٤	٤	٦٤
٤۹. پژوهشگران در تردد	بین سازمان و جهان کار بیرون دولت	٤	۳	٤۸
٥۰. پژوهشگران در تردد	بین سازمان و دستگاه‌های سیاستی و دولتی	٤	۳	٤۸
٥۱. پژوهشگران در تردد	بین سازمان و اجتماعات علمی داخلی	٤	٤	٦٤
٥۲. پژوهشگران در تردد	بین سازمان و فرصت‌های علمی خارجی	٤	۳	٤۸

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

نوع راهبرد محققان	توضیح لازم	اهمیت راهبرد ۱ تا ۵	احتمال تأثیر اجتماعی راهبرد ۱ تا ۵	میانگین ارزش کمی تقریبی و تخمینی از حیث احتمال اثربخشی (در مقیاس صد)
۵۳. محققان موظف	(در محدوده وظایف سازمانی و رفتاری شغلی)	۳	۲	۲٤
۵٤. محققان مؤلف	(مفهوم ساز، نظریه پرداز، متن ساز)	٤	۲	۳۲
۵۵. محققان مروج	(برای عمومی سازی دانش در جامعه)	۳	۳	۳٦
۵٦. محققان مشاور	(برای تصمیم سازی و سیاست سازی)	۳	۳	۳٦
۵۷. محققان مدیر	(برای اجرایی کردن نتایج تحقیقات در دولت)	۳	۳	۳٦
۵۸. محققان مجری	(پیمانکار برای بنگاه‌ها و جهان کار)	۳	٤	٤۸
۵۹. محققان معین	(یار و غمخوار و پاسخگوی اجتماع در کف محله، شهر و جامعه و سازمان‌های مدنی و مردم نهاد با هدف زبان بخشی علمی به جامعه و توانمند سازی آن برای تقلیل محنت‌های خود در روشنی چراغ علم)	۵	۵	۱۰۰
٦۰. محققان منتقد	(در حوزه عمومی و روشنفکری)	۵	۳	٦۰

(مأخذ: طرح پژوهشی اجرا شده واتمام یافته توسط محقق، ۱۴۰۱)

به طور کلی می‌توان چنین گفت که هیچ تحقیقی به کلی بی اثر نیست، بخش بزرگی از تأثیرات؛ منوط به نوع فعالیت محققان است، بخش بزرگتری از تأثیرات؛ موکول به توسعه ظرفیت‌های سیستمی، نهادی و ساختاری در کشور است، راهبردهای متنوعی برای محققان با نمره یکسان یا نزدیک به هم بیانگر تنوع امکان‌های اثرگذاری محققان است، گاه راهبردهای کاملا متفاوت ارزش ترتیب اثر واحدی دارند، چنانکه در جدول فوق می‌بینیم؛ بیشترین تأثیر اجتماعی از راهبردهای مشروح زیر انتظار می‌رود:

- تحقیقات گره گشا

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

- تحقیقات مرهم گذار
- تحقیقات معین
- تحقیقات کنشگران مرزی

در درجه بعدی این راهبردها هستند که امید می‌رود تأثیر اجتماعی بیشتر داشته باشند؛

- تحقیقات کاربردی- توسعه‌ای
- تحقیقات افق گشا
- تحقیقات مدل ساز
- تحقیقات تیم ساز
- تحقیقات مصلحان علم
- تحقیقات انتقادی
- تحقیقات مبدع
- مراجع علم
- منتقدان
- مشاوران
- پژوهشگران در تردد چه بین سازمان و حوزه‌های عمومی اجتماعی و چه بین سازمان و اجتماعات علمی داخلی
- محققان منتقد

کمتر از همه در تأثیر گذاری می‌توان راهبردهای زیر را نام برد؛

- تحقیقات آرشیوی
- تحقیقات پرستیژی
- تحقیقات خطابی
- یاریگران
- محققان بیشتر کتابخانه ای، دستکتاپی
- محققان متن ساز
- محققان کارشناس
- پژوهشگران مقیم سازمان
- محققان موظف
- آب باریکه‌ها
- مأیوسان

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

- محافظه کاران
- موافقان

حتی شرایط کشور به گونه‌ای است که راهبردهای زیر نیز تأثیر اجتماعی بسیار اندکی دارند:

- دگرواره اندیشان
- محققان منفرد
- محققان همکار
- محققان گوشه گیر ودر همان حال، محققان لابی گر!

در انتها لازم است افق اکتشافی دیگر که از رهگذر این مطالعه به دست آمد باختصار بیان شود. اگر محققان راه‌های متعددی را در زمین دولت پیموده‌اند و همه در حد رضایت نتیجه بخش نبود اما هزار راه نرفته همچنان هست. چرا؟ برای اینکه ذی نفعان یکی دو تا نیستند. اگر بخشی از ذی نفعان، عطش لازم و کشش کافی برای کاربست نتایج تحقیقات محققان را ندارند؛ بخشی دیگر تشنه‌اند. در تحقیق حاضر بنا به حساسیت نظری ایجاد شده از طریق مرور منابع و مطالعات قبلی و نیز سال‌ها تجربه حرف‌های خود محقق، کوشش به عمل آمد از مشارکت کنندگان این استفهام به عمل بیاید که چه مخاطب‌ها، کاربران و گروه‌های هدف معمولا نسبت به تحقیقات آموزش عالی کنجکاوند و انتظار دارند این پژوهش‌ها به دردشان بخورد و مشکلی از آنها را رفع و رجوع کند. از تحلیل محتوای مصاحبه با سی و چند مشارکت کننده؛ شناسایی نسبتا دقیق‌تر از انواع ذی نفعان آموزش عالی فراهم شد که تحقیقات دربارهٔ آموزش عالی با مسائل و نیازها و تقاضاهای آنها ربط جدی دارد. دست کم ۲۸ دسته ذی نفع شناسایی شد که بعضی از این دسته‌ها مثل دسته هشتم و سیزدهم خود دربرگیرندهٔ گروه‌های مختلفی نیز هستند و حوالی ۴۰ گروه را در بر می‌گیرد (شکل ۹).

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

سنخ شناسی ذی نفعان اجتماعی در مطالعات آموزش عالی:

۱. شهروندان کف جامعه
۲.شهروندان ایرانی در مناطق دور از مرکز
۳.مالیات دهندگان، پرداخت کنندگان شهریه و...
۴.خانواده‌های دانشجویان
۵. دانشجویان (ایرانی و خارجی) و نیز دانشجویان پژوهشگر پایان نامه یا رساله
۶.دانش آموختگان
۷.دانش آموختگان بیکار یا با کارهای غیر مرتبط
۸.دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی:
۸-۱. اعضای هیأت علمی، گروه‌های آموزشی و پژوهشی
۸-۲ کارکنان
۸-۳.هیأت‌های امنا
۸-۴. هیأت‌های ممیزه
۸-۵. مدیران دانشگاهی در سطوح مختلف آن
۸-۶. حامیان مالی دانشگاه، خیرین، بنیادهای کمک کننده و واقفین و...
۹.انجمن‌ها و نشریات علمی اعم از تخصصی یا بین تخصصی و ترارشته‌ای، (اجتماعات علمی، همایش‌ها، کنگره‌ها، داوران)
۱۰.نخبگان علمی، دانشمندان و متفکران در ایران و خارج از کشور
۱۱. منتقدان فعال در داخل و خارج
۱۲. کودکستان‌ها، مدارس، معلمان، انجمن‌های اولیا و مربیان
۱۳.نهادهای مدنی و اجتماعی و محیط زیستی و قومی
۱۳-۱. سازمان‌های مردم نهاد/ سمن‌ها
۱۳-۲. نهادهای فعالیت داوطلبانه، غیر انتفاعی، بخش سوم
۱۳-۳. نهادهای محلی، شوراها و انجمن‌های شهری
۱۳-۴. مطبوعات و رسانه‌ها ونمایشگاه‌ها (رادیو، تلویزیون، افکار عمومی، نمایشگاه‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی...)
۱۴.نهادهای صنفی
۱۵. نظام‌های حرفه‌ای
۱۶.بنگاه‌ها و سازمان‌های جهان کار و خدمات و صنعت
۱۷.سازمان‌های غیر دولتی تولید کننده کالاها و خدمات
۱۸. سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی تولید کننده کالاها و خدمات
۱۹. استخدام کنندگان
۲۰. دولت: تأمین کنندگان کالاهای عمومی، سیاستگذاران، قانونگذاران، نمایندگان مجلس، دیوان محاسبات و دستگاه‌های قضایی
۲۱. اقلیت‌ها
۲۲.سازمان‌های شهری (مثل شورایاری‌ها، شوراها، مدیریت شهری مثل شهرداری)
۲۳.گروه‌های در معرض آسیب و دارای معلولیت‌های بدنی نیازمند توجه و مانند آن (مثل معلولیت ذهن، چشم، گوش، دست و پا ...)
۲۴. نهادهای معتبر منطقه‌ای و بین المللی مثل یونسکو، ای آی‌ای پ، سازمان جهانی سلامت، بانک جهانی، فروم‌ها
۲۵. کشورهای مبدأ دانشجویان بین المللی
۲۶. خدمت گیرندگان و کاربران خاص آموزش عالی (کارفرمایان، سفارش کنندگان حقیقی وحقوقی، متقاضیان خدمات وکالاها، پیشنهاد دهندگان آر. اف .پی.، طرف‌های تفاهم نامه، دانشگاه‌ها و نهادهای علمی طرف‌های اتحادی‌های وکنسرسیومی) و...
۲۷. پایگاه‌های داده و استنادی در داخل و خارج
۲۸. بنیادها و نهادهای مربوط به جوایز و نشان‌های معتبر در سطح ملی و بین المللی (مثل فارابی، دهخدا، خوارزمی، یونسکو)
۲۹. ارزیابان، ممیزین و نهادهای اعتبارسنجی ملی و نیز بین المللی مثل شبکه‌ها و نهادهای ممیزی و اعتبارسنجی، رتبه بندی مثل اینکواهه، ا پ کیو ان، تیمز، لیدن و...
۳۰. دانشگاه‌ها و مؤسسات طرف همکاری‌های بین المللی مثل سرمایه گذاری‌های مشترک، دوره‌های مشترک، استادان مدعو خارجی، استادان راهنمای خارجی، تفاهم نامه‌ها و...
وبقیه...

شکل ۹

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

محققان آموزش عالی می‌توانند به تأثیرات خود بر ذی نفعانی بغایت متنوع فکر کنند همانطورکه ملاحظه می‌شود در تحقیق حاضر احصای ذی نفعان به روش استقرایی و نه قیاسی و با استناد به تجربه‌های زیسته شدهٔ محققان مشارکت کننده در این مطالعه و شواهد ذکر شدهٔ آنها صورت گرفته است. در حقیقت، محققان از تجربه‌های واقعی خود مبنی بر ذی نفعانی که تحقیقات‌شان می‌توانسته به درد آن‌ها بخورد سخن گفته‌اند و نویسنده با مرتب سازی[۳۷] آن به ۳۰ گروه ذی نفع رسیده است که برخی از گروه ها (گروه ۸ و۱۳) خود زیر گروه‌هایی را نیز در برمی‌گیرند.. با روش تقلیل داده ها[۳۸] از طریق مقوله سازی[۳۹] اینها مجموعا در ۱۰ خوشه سنخ شناسی شدند[۴۰]. بدیهی است که مطالعه حاضر، مبتنی بر روش شناسی تحقیق کیفی است و نتایج آن قابلیت تعمیم را ندارد. یعنی نمی‌توان به نحو تعمیم ذی نفعان مطالعات آموزش عالی را در این ده خوشه و سی گروه تعریف شده در زیر منحصر ومعین کرد، هدف از این تحقیق به جای تعمیم، تعمق بود. مطالعه به قصد عمق بخشیدن به فهم خود از تنوعات گروه‌های ذی نفعان سیاست‌های آموزش عالی در یک محدودهٔ خاص یعنی مؤسسات مأموریت محور سیاست پژوهی آموزش عالی در جامعه کنونی ایران بر مبنای تجربه‌های زیستهٔ محققان این حوزه از مطالعات بود تا از این رهگذر توجه سیاستگذار و محققان این مؤسسات به ذی نفعان کثیر آموزش عالی در جهت پاسخگویی اجتماعی و ارتقای اثربخشی و تأکید بر ارزش اجتماعی مطالعات آموزش عالی معطوف بشود، اما اینکه دقیقا در کل جامعه ذی نفعان کیستند و گروه بندی آنها چگونه است موضوعی تجربی است و باید به راهبردهای روش شناسی تکمیلی در ادامه پی جویی بشود (شکل ۱۰):

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

شکل (۱۰): خوشه‌های دهگانه ذی نفعان حیطه‌های امکان برای اثرگذاری محققان وسیع است

نتایج این مطالعه که به روش کیفی با رجوع به تجربه‌های میدانی محققان در موقعیت خاص ایرانی به دست آمده است با مطالعات جهانی قابل مقایسه است (LSE Public Policy Group,2016; Academy of Social Sciences, 2013; Davies, et al. ,2005; Bastow, Dunleavy and Tinkler,2016) همچنین است در ایران که حاصل اکتشاف ما پذیرای همسنجی با برخی مطالعات قبلی است (رفیع‌پور، ۱۳۹۰؛ احسانی وهمکاران، ۱۳۹۴ ؛ قانعی

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

راد، ۱۳۹۵؛ فاضلي، ۱۳۸۸؛ خانیکی، ۱۳۸۴).

از تحقیق صورت گرفته، این توصیه قابل استخراج است که پیمایش هایی ادواری از ده سنخ ذی نفعان آموزش عالی به عمل بیاید و پاسخ‌های آنها دربارهٔ اثربخشی آموزش عالی و دانشگاه‌ها مبنایی برای اصلاحات لازم سیاستی و مدیریتی فراهم بیاورد. همچنین کارگاه‌هایی با کیفیت برای افزایش اثربخشی تحقیقات آموزش عالی مبنی بر ارتقای قابلیت‌های پنجگانه در مؤسسات پژوهشی مأموریت محور به اجرا در بیاید. همچنین پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های تنوع بخشی به راهبردهای پژوهشی برای محققان در این مؤسسات با استفاده از تفصیل یافته‌های تحقیق حاضر که در جدول ۳ حاوی ۶۰ راهبرد مختلف مذکور شده است. مطالعه حاضر با عطف توجه به عاملیت انسانی و با تأکید بر ارتقای قابلیت‌های پنجگانهٔ محققان انجام شده است اما این به معنای نادیده گرفتن عوامل نهادی و ساختاری نیست که سبب پایین آمدن تأثیر تحقیقات می شوند و رفع آنها نیاز به اصلاحات اساسی ساختاری و نهادی در نظام سیاستگذاری آموزش عالی و توزیع قدرت و افزایش درجه مشارکت و تفویض اختیارات و پاسخگویی اجتماعی در ساخت حکمروایی دارد.

منابع

- احسانی، وحید؛ اعظمی، موسی؛ نجفی، محمد باقر و سهیلی، فرامرز (۱۳۹٤). اثربخشی پژوهش‌های علمی داخلی بر شاخص‌های توسعه ایران. *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران*. ۳۲(۲) ۳٤۷-۳۱۹.
- بازرگان، عباس (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری. تهران: دیدار.
- خانیکی، هادی (۱۳۸٤). نقش علوم انسانی در ایران. مقاله ارائه شده در همایش آکادمي علوم انساني. دانشکده‌ي علوم اجتماعي دانشگاه تهران، آذر ماه ۱۳۸٤.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۹۰). موانع رشد علمي ایران و راه‌حل‌هاي آن. تهران: شرکت سهامي انتشار.
- فاضلي، نعمت الله (۱۳۸۸). گفتمان مسئله بومي. *مجله مطالعات اجتماعي ایران*. سال سوم، شماره ۱ (پیاپي ۵)، بهار ۱۳۸۸، صص ۹٦-۸٤.
- قانعی راد، محمد امین (۱۳۹۵). الگوی چهار وجهی برای ارزیابی توسعه علوم انسانی. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم.
- Abu Rumman, Ayman Ahmad (2019). The Role of Researcher Competencies in Delivering Successful Research. Information and Knowledge Management, Vol.9,

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

No.1, 2019.

- Academy of Social Sciences (2013). The Impact of Social Science Research UK:Sage.
- Bastow, Simon, Patrick Dunleavy and Jane Tinkler (2016). MEASURING THE IMPACT OF SOCIAL SCIENCE RESEARCH IN UK CENTRAL GOVERNMENT POLICY MAKING. UK: London School of Economics and Political Science .
- Bryant, Antony (2009). Grounded Theory and Pragmatism: The Curious Case of Anselm Strauss, Forum: Qualitative Social Research, 10(3).
- Davies, Huw, Sandra Nutley and Isabel Walter (2005). Assessing the impact of social science research: conceptual, methodological and practical issues A background discussion paper for ESRC Symposium on Assessing Non-Academic Impact of Research May 2005, Research Unit for Research Utilisation School of Management, University of St Andrews.
- European Commission (2017). Providing researchers with the skills and competencies they need to practise Open Science. European Commission: Directorate-General for Research and Innovation. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
- European Commission (2016). Research and Innovation Observatory — Horizon 2020 Policy Support Facility for analysis, insights, statistical data and best practice in designing, implementing and evaluating research and innovation policy at EU and national levels.
- Gosling, S.D., Rentfrow, P.J., & Swann, W.B. Jr. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. Journal of Research in Personality, 37, 504–528.
- Guangrong Dai, Kaiguang (Carl) Liang, (2012). Competency modeling research and practice in China: a literature review. Journal of Chinese Human Resource Management, Vol. 3, 49 - 66.
- Ismuratova, S.I. et. Al (2018). Model of Forming Future Specialists' Research Competence. Vol. 39 (Number 35). Revista ESPACIOS. ISSN 07981015
- Kassa, Kebede. (2016). Managing Multi-Stakeholder Partnership (MSP) in Higher Education: Challenges, Opportunities and Implications for Sustainable Development. African Union Conference Centre, Tuesday, 12th & Wednesday, 13th July, 2016, Addis Ababa, Ethiopia.
- Kim,Minseong, et al, (2007). Review of Human Competence in Educational Research: Levels of K-12, College, Adult, and Business Education. Brain Korea 21

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

Academic Leadership Institute for Competency-Based Education (Seoul National University), Korea, Asia Pacific Education Review, 2007, Vol. 8, No.3, 500-520.

- Lee, K., & Ashton, M.C. (2006). Further assessment of the HEXACO Personality Inventory: Two new facet scales and an observer report form. Psychological Assessment, 18, 182-191.
- LSE Public Policy Group (2016). Maximizing the Impacts of your Research: A Handbook for Social Scientists, London School of Economics and Political Science, London.
- MacDonald, Adriane. (2016). Multi-Stakeholder Partnerships for Community Sustainability Plan Implementation: Understanding Structures and Outcomes at the Partner and Partnership Levels A thesis presented to the University of Waterloo in fulfillment of the thesis requirement for the degree of Doctor of Philosophy in Social and Ecological Sustainability Waterloo, Ontario, Canada.
- Masten S. (2006). "Authority and Commitment: why Universities, like Legislatures, are not organized as Firms?", Journal of Economics & Management Strategy, Vol.15, No 3, Inverno 2006, pages 649-684.
- Masten S. (2013). "The Enterprise as Community: Firms, Towns, and Universities," in Anna Grandori (ed.), Handbook of Economic Organization. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, pages 96-111.
- Osterloh M. (2010). "Governance by Numbers. Does It Really Work in Research?", Analyse & Kritik, pp. 267-283.
- Paunonen, S. V., & Ashton, M. C. (2013). On the prediction of academic performance with personality traits: A replication study. Journal of Research in Personality, 47(6), 778-781. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.jrp.2013.08.003
- Polboon Nuntamanop, Ilkka Kauranen, Barbara Igel. (2013). A new model of strategic thinking competency. Journal of Strategy and Management, Vol. 6 Iss.٢٦٤ – ٢٤٢ ,٣:
- Ryndina Y. V. (2011). Research competence as a psychological-pedagogical category. Young scientist, 1, 228-232.
- Torres Delgado, G.;Hernández-Gress, N. Research Professors' Self-Assessment of Competencies. Future Internet 2021, 13, 41. https://doi.org/10.3390/fi13020041
- Vedel, A. (2014). The Big Five and tertiary academic performance: A systematic review and meta-analysis. Personality and Individual Differences, 71, 66-76 .
- Vukasovic ,Martina (2018). Stakeholder organizations and multi-level governance of higher education. Handbook on the Politics of Higher Education , Edited by

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

Brendan Cantwell, Hamish Coates, and Roger King. Chapter 23 : 413–430. UK: Edward Elgar Publishing.

پی نوشت:

1 Multi-Stakeholder Partnership
2 collaborative enterprise
3 transdisciplinary
4 Five Factors Model(FFM)
5 Big Five
6 Openness
7 Conscientiousness
8 Extraversion
9 Agreeableness
10 Neuroticism
11 Honesty- humility
12 Open science
13 European Research Area
14 altmetric
15 audit trail
16 wholeness
17 mobilization
18 context-dependency
19 learnability
20 Managing self
21 Relating to others
22 Managing tools

۲۳ در مقاله‌ای دیگر این شرایط به تفصیل توضیح داده شده‌اند

۲٤ یکی از مشارکت کنندگان (زن، استادیار، در «م ت س ع ک»، متخصص فاوا و آینده پژوهی، جوان، رسمی آزمایشی) گفت: «محققی که در یک مرکز تینک تنک دولتی کار می‌کند باید بودن در چنین سازمانی را درک کند و شرایط کشورش را بفهمد وگرنه زود دلسرد می‌شود و از پای در می‌اید».

۲۵ مشارکت کننده دیگر: (مرد، استادیار، در «م. پ. ب .آ. ع . » جامعه شناسی، میان سال، رسمی قطعی) گفت: «یک روز دکتر قاضی آمدند به خوابگاه دانشجویی ما در ولیعصر و از طرحی صحبت کردند با عنوان پاسداری از آینده که می‌خواستند گروهی از دانش آموزان ۱۲ سالگی به صورت کهورت سنی پنل گرفته شود و تا چهل سالگی شان کار طولی بشود و پیگیری بشود این یک نمونه از تحقیق به درد بخور برای جامعه بود ولی سیستم به این مرد راه نداد حتی همکاران جامعه شناس مثل دکتر رفیع نیز نتوانستند برای این ایده‌ها امکان لازم فراهم بیاورند. این نوع مطالعات را کانادا آغاز کرده بود».

۲٦ مشارکت کننده (مرد، دانشیار، در «م. پ. ب .آ. ع . » اقتصاد آموزش عالی، میان سال، رسمی قطعی) وضع دو گانه خود را چنین بیان می‌کرد: «بعضی مواقع ناامید می‌شوم چون شبانه روزی کار می‌کنم و می بینم نمی تواند منشأ اصلاحات بشود. ... دوباره می‌کوشم امید را در خودم زنده نگه دارم بلکه جریان دانش بتواند مؤثر شود... من در سختی بزرگ شدم با ناامیدی کلنجار می‌روم و همچنان می‌کوشم و تحقیق می‌کنم. باید طوفان دانایی ایجاد کرد... دانشی که خلق می‌کنیم می‌تواند به صورت قطره ای در ذهن‌ها و تصمیم گیرندگان رسوخ بکند و تاحدی در جامعه وسیاست‌ها اثربگذارد.

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]

27 مشارکت کننده‌ای (زن، استادیار، در «م م ف ا»، جامعه شناسی، جوان، رسمی آزمایشی) می‌گفت: علم ورزی قدری آرامش می‌خواهد ولی آیین نامه‌ها و رویه‌های حریص، مدام از تو محصول می‌خواهند. مؤسسات نیز برای رتبه و مابقی انتظارات موجود مدیریتی‌شان در چنین سیستمی، به این حرص ساختاری تن می‌دهند... باید قدری کار با کار محققان نداشت تا به انباشتی از تفکر و تحقیق برسند؛ محقق نباید به سیاستگذار آن قدر نزدیک بشود که از علم ورزی عمیق آرام بازبماند... نوشتن خود زیست نامه به این عمق کمک می‌کند... به تجربه دریافتم که این به خود اثربخشی تو در تحقیق کمک می‌کند... من فقط در دوره بارداری سالها پیش این تجربه را داشتم.

28 مشارکت کننده در تحقیق (مرد، استادیار، در «م م ف ا»، آینده پژوهی، جوان، رسمی) تجربه زیسته‌اش را چنین روایت می‌کرد: «فلامینگو بودن و مهاجرتِ منعطف؛ من در تحقیقاتم فردی برونگرا هستم و گفت وگو با ذی نفعان برایم خیلی مهم است از معلمین تا صدا وسیما. عموما بیرون دفترم هستم با دانشگاه‌ها ارتباط می‌گیرم بلکه بتوانم برای‌شان کاری بکنم... از طریق تعاملات وکوشش‌هایم با حوزه آموزش پزشکی ارتباط یافتم... سیاستگذاران به سراغ ما نمی آیند؛ ما هستیم که باید به سراغ آنها برویم... من از طریق برون گرایی به اعتماد به نفس و به مهارت‌های تعریف و مدیریت وجمع کردن پروژه‌های ملی دست یافتم... من محققی امیدوار هستم و این را واقعا خودم در عمل به تجربه دریافته و آزمودم و آموختم.

۲۹ مشارکت کننده‌ای (مرد، دانشیار، در «م م ف ا»، علوم سیاسی، میان سال، رسمی قطعی) که تجربه نسبتا طولانی تری هم داشت با همه ناامیدی‌هایش تصریح می‌کرد : «البته خود گزارش سیاستی نوشتن هم مهارتی است و فنونی لازم دارد، اگر این دانش و توانایی و مهارت باشد حتی همکاران می‌توانند از تحقیقات متنوع خود برای حوزه عمومی نیز پیشنهادهای سیاستی، کاربردی و اجرایی برای ساختارهای رسمی تدارک ببینند و احتمالا اگر این گزارش‌ها خیلی دقیق و فنی و ماهرانه تنظیم و ارائه شوند و از زبان حقوقی سازمانی و مدیریتی و سیاستی استفاده بکنند و سازوکارهایی دقیق به دست بدهند خالی از تأثیر نخواهند بود».

30 Competency
31 Effectivness
32 Desired
33 Improvable
34 Undesirable
35 Thin

۳٦ در این خصوص محقق، از دوست و همکار دیرین خود دکتر یعقوب انتظاری (یکی از مشارکت کنندگان تحقیق) علاوه بر مصاحبه‌ای عمیق، مشورت‌های علمی مفیدی گرفت که جای ذکر و سپاس دارد.

37 sort
38 data reduction
39 categorization

٤۰ از دوست و همکار علمی ارجمندم خانم دکتر شادی روحانی برای ترسیم شکل ۱۲ سپاسگزاری می‌شود.

[Downloaded from jud.irphe.ac.ir on 2026-11-23]